

Руденица,
1402—5. i.

Живопис манастира Руденице, који се налази у околини Крушевца, у извесном смислу може се сматрати наставком павличког. Настао између 1402. и 1405. године по жељи неког властелина Вукашина и његове жене Вукосаве, који су насликани уз портрете деспота Стефана и његовог брата Вука, он преузима типове неких светитеља из Павлице (апостол Павле, извесни мученици итд.). Уместо медаљона у зони изнад стојених фигура налазе се попрсја и, као и у Павлици, само два циклуса, Велики празници и Страдање Христово. И у једној и у другој цркви, насликан је мртав Христос, али се у Руденици, на том месту, сликар потписао као „грешни раб Теодор зограф“. Неке иконографске појединости из сцена Христовог страдања, за које се мисли да су западњачког порекла, навеле су на поистовећење овог сликара Теодора с Теодором Савиним, сликаром из Котора, који је у деветој деценији XIV века учио занат у Дубровнику код грчког сликара Георгија. Све већи је број доказа

Други неки сликари из исте групе, који су остали именовани непознати, насликали су фреске после 1402. године у цркви Св. Стефана у манастиру Копорину близу Смедеревске Паланке. Изгледа да је Копорин био нека монашка задужбина подигнута у време деспота Стефана, чији се портрет налази на западном зиду цркве. Празници, Страдања Христова и појединачно дати светитељи тема су његове декорације. Композицију настањују фигуре живо и светло обојене, угластим цртежом изведене, издужене, увек смештене у први план слике, помало неспретне и круте у покрету.

У свим очуваним сценама страдања Христовог у потпуности су поновљени распоред фигура, положај и покрети тела светаца који се сусрећу у истоименим композицијама манастира Св. Андреје на Трески. Тај податак да два међусобно удаљена манастира имају већину истоветних слика и да су фреске из Св. Андреје старије и много вредније, говорио би о томе да су сликари Копорина припадали радионици митрополита Јована зографа и његовог брата јеромонаха Макарија.¹³²

Из македонских монашких сликарских радионица изишла су и она двојица непознатих живописаца што су, ваљда негде око 1395. године, осликали цркву Св. Николе у селу Рамаћи под планином Рудником. Ктитори

Копорин,
после 1402.

Remove Watermark Now

око 1405
Златан
мк
1406

Рамаћа,
око 1395. г.

С. Никола

Г. Баб.

Стефан
и МиланЛазар и
Спирidon
сл. 102

фресака били су неки свештеник и његов брат властелин, чија се имена, на жалост, нису сачувала уз њихове портрете насликане на јужном зиду поткуполног простора. Њихова црква била је у области неког угледног в. можда Николе Зојића, који је, наравно без ореола, насликан на западном зиду цркве са супругом, на чијој је глави изванредна декоративна круна. С друге стране улаза у храм био је изведен владарски портрет, вероватно младог кнеза Стефана Лазаревића, који је већим делом уништен. Фреске у тој цркви с темом земаљског живота Христовог, којом су обухваћени и Велики празници и Страдања, као и опширан циклус посвећен св. Николи, патрону храма, изванредно су очуване. Испод композиција у олтару налазе се велика попрсја светих архијереја, а у наосу — декоративни медаљони с попрсјима мученика, пустиножитеља, светих монаха и жена-светитељки, док су доле смештене стојеће фигуре. То сликарство рељефно представљених светитеља, у којем преовладавају једноставне хармоније тамноплавог, кестењастог, жутог и белог, експресивно због сугестивности физиономије укоченог погледа и због извесних деформација лица, има у композицији вешто урађене, али скраћене и главате фигуре. Као на некој луткарској позорници с једноставним кулисама, оне се крећу у живим покретима, нарочито у илустрованој причи о св. Николи.

Због значајних иконографских необичности (као што су низ сцена из циклуса св. Николе и представа св. Атанасија Атонског као епископа с омофором) и неких старинских решења у декорацији, рамаћке фреске су посебно занимљиве. За неке теме сликари су се, очигледно, надахнули старијим споменицима Македоније и Србије који су настали између XII и XIV века. Шесторица погнутих анђела насликаних у фризу изнад сцене Поклоњења жртви у апсиди, јединствени у моравској школи, пренесени су из сликарства као што је оно у лесновској апсиди. Систем неповезаних медаљона с попрсјима у декоративним оквирима — без дугиних шара као у осталим сродним споменицима моравске школе — који су насликани на позадинама што су украшене стилизованим лозицама, лиснатим гранчицама и цвећем, имају више сродности с медаљонима византијске уметности из XII или с краја XIII века, какви су они у Старој Ладоги и Митрополији у Мистри, него с истовременим решењима. Велика попрсја Атанасија Атонског, *Петра Александријског* и св. Стефана у олтару изнад стојећих фигура и жута позадина иза неких светитеља у ђаконикону и проскомидији — и једно и друго непознато као решење у уметности XIV и XV века — сведоче и о сликаревом познавању српског монументалног живописа XIII столећа. Подигнуте главе неких архијереја у Поклоњењу жртви, с погледом управљеним нагоре, одају да је сликар знао и за дела живописаца Милутинове дворске школе или солунских уметника с почетка XIV века, где су овакве појаве најчешће. Према томе, традиционалистичка уметност Рамаће, по изворницима инспирације, потиче вероватно из Македоније, одакле је дошао и начин стилизације изражајних и сугестивних светитељских ликова.¹³³

сл. 101

Старо-
р. 1446
Б. Ивчевић